

Multifarious Manifestations of Miracle

Chanukah 5783

Chanukah - Illuminating the Night - R. Bernstein

313 03 3

PART I: BACKGROUND TO THE MIRACLE

In introducing the festival of Chanukah, the Talmud relates how, when the Chashmonaim overcame the Greeks and entered the Beis Hamikdash, they found that the Greeks had contaminated all the oil in the Sanctuary. After searching the entire premises, they discovered one jar of oil with the seal of the Kohen Gadol intact, indicating that its contents were still pure. Although the jar contained only enough oil for one day, a miracle occurred, and it lasted for eight full days.¹

עוד יש לתמוה, מדוע קבעו חז"ל לפרסם דוקא את נס פך השמן, והרי ניסים גדולים יותר נעשו לישראל, כמו נס השמן של אלישע (מלכים ב ד, א-ז), בו טיפת שמן אחת הפכה לשמן רב מאוד, רבבות פעמים לעומת השמן שהיה בתחילה? ואף בבית המקדש היו ניסים גדולים ומתמידים, כגון נר המערבי שהיה דולק יתר על חבריו (שבת כב ע"ב), ומקום הארון שלא היה מן המידה, וכן לחם הפנים שנשאר חם כביום הילקחו.

2

tion: Why was there a miracle with the oil at all?

All the miracles the Jewish People experienced until that point were to help or save them in time of need. What did this miracle "save" us from? Was it from having to light the Menorah with impure oil? As we have already mentioned, there is room to say that had no pure oil been available, impure oil would have been entirely acceptable; and in the event that the impure oil could not be used, then they would simply be exempt from the mitzvah of lighting the Menorah! Either way, a miracle would seem to be completely unnecessary. Indeed, isn't the entire concept of mitzvos acts that we perform, making the concept of a "miracle-assisted mitzvah" somewhat antithetical to what mitzvos are supposed to be?

4

"בימים ההם בזמן הזה"

על נוסח הברכה שמברכים על הדלקת נרות חנוכה - "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה", העיר הסבא מקלם ז"ל, שתיבות "בזמן הזה" תמוהות. אחר שאומר "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם", לשם מה צריך להוסיף "בזמן הזה"? הרי אומרים זאת ביום כ"ה כסלו בכל שנה ושנה, ומדוע יש עניין להדגיש את הזמן ההווה,

קך גם בתפילת 'על הנסים', אומרים 'ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה'. מהי ההדגשה 'כהיום הזה'? נראה שיש עניין מיוחד למתקני הברכות והתפילות, ליחס את הנס שעשה ה' לאבותינו בימים ההם - לזמן הזה, וצריך להבין מדוע זה כך.

שערי דרך / חנוכה

5

נ / מודע לבניה

6

נס חנוכה התייחד בכך שבא מכוח מסירות נפש של החשמונאים

ואשר נראה דודאי היו בבית המקדש ניסים הרבה בכל יום, אלא שניסים אלו גדרם היה מכח אתערותא דלעילא, שעשה הקדוש ברוך הוא שינויים מסויימים בטבע בדביר מקדשו, אבל גדר נס חנוכה היה מכח איתערותא דלתתא - מסירות נפשם של הכהנים בני חשמונאי, ואם כן נס זה הוא כמו שנעשה על ידם - ידי בשר ודם ממש.

חביבות נס חנוכה משאר ניסים שבמקדש

ונראה דנס זה שבא על ידי איתערותא דלתתא חביב הוא יותר מניסים הנעשים דאיתערותא דלעילא, ועל כן מצות חנוכה חביבה ביותר, שישראל אדם שגרמו לנס, והם עוררו מצד מעשיהם את הנס, ועל כן חביבה ביחוד המצוה דנר חנוכה, ואילו הן דברי הרמב"ם שכתב (שלהי פרק ד דחנוכה), "נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאד".

חביבות מצד גדולת האדם שהביא לכך

ואפשר שזהו עומק דברי המשנה (אבות פרק ג משנה יח) "חביב אדם שנברא בצלם חביבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם". היינו דהחביבה יתירה היא בידיעת

האדם שהוא נברא בצלם ומתנהג על פי מהלך זה של צלם אלקים, דהנהגת האדם לפי מהלך הצלם בידיעתו את עומק החשיבות דצלם אלקים היא גורמת לחביבות יתירה את האדם, וזהו ענין חביבות מצות נר חנוכה, שנבעה מהתגדלות האדם לקראת הנס באיתערותא דלתתא.

ומוסר עצמו לקיים מצוות ה' בקדושה, ניסים נעשים לו

לפי"ז נבוא ליישב את קושיות האחרונים אשר פתחנו בהם, כי אף שהותרה טומאה בציבור וכמו"כ אונס רחמנא פטריה, ומכאן שהדלקה בטומאה נחשב למצוה, מכל מקום נעדרת ממנה הקדושה, והרי אך עתה התברר לנו שבבחינה זו היה גדול כוחם של משרתי ה' אשר נלחמו לישראל באותו הדור, שמעון הצדיק חשמונאי ובניו ומתתיה כה"ג, בבחינת הקדושה היתרה אשר נהגו בבית המקדש, ואף טענת 'אונס רחמנא פטריה' שדי בה שלא לענוש למי שנאנס עבר, אין די בה לזכות למעלת הקדושה, ולפיכך אין הנהגה זו של שעת הדחק זואמת את מידתם, עד שהוצרך השי"ת לעשות להם נס, ובלבד שההדלקה תעשה בקדושה.²

מעשה קרובים אנו להבין את דברי חז"ל בשאלתם 'מאי חנוכה'. שבשאלתם זו כווננו לשרש ולא לפירות, ועל כן אף שגדול הוא מאוד נס הנצחון עד שהוא הנס אשר קבעוהו רבותינו להזכירו בתפילה, בכל זאת לא בו השיבו על שאלתם 'מאי חנוכה', משום שבשאלתם רצו לברר אודות הניצחון בעצמו, מנין הוא נובע, מהו הדבר שזיכה את כלל ישראל שבאותו הדור בהצלה ובנצחון, ועל איזו זכות סמכו ישראל שבאותו הדור. וע"כ השיבו, כי כח זה הוא יתרון הקדושה, שנהגו בו משרתי ה' שלא לחלל העבודה ע"י שימוש בשמן טמא אף שבודאי נמצאו להם פתחי היתר, כפי שהקשו האחרונים, אולם הם לגודל יקרת העבודה בעיניהם ומסירותם לעשותה בקדושה. לא אבו בשום אופן לקיימה בטומאה, ובטחו בה' יתברך שיעשה להם נס, ואכן מן השמים הסכימו על ידם, וכמאמרם (שבת קד): בא ליטהר מסייעים אותו. נמצאנו למדים, שאופנים חלוקים ישנם בעשיית המצוות, ישנה עבודה וישנה עבודה, וזוהי הנעשית בקדושה היא הנבחרת, והיא הנותנת חיים לעושיה, היא ולא אחרת. ומפני כן אינו דומה המתפלל ועושה מצוות בקדושה לזה העושה מעשה מצווה כדרך חולין.

ILLUMINATING THE MIRACLE ON THE BATTLEFIELD

The Mahara! explains that the central purpose of the miracle with the oil was not to enable us to perform the mitzvah of lighting the Menorah. Rather, it was to ensure that we were aware of the fact that the military success which we had just experienced was itself a miracle! Human nature is such that while we might be mindful of Hashem if things do not go our way, asking why He did not help us, we somehow find it easy to lose awareness of Him when we succeed, comfortably claiming all the credit. The Torah itself warns against just such a tendency, addressing the Jewish People as they were about to enter the Land of Israel and enjoy success there:

12

Lest... your heart become haughty and you will forget Hashem, your God, Who took you out of the land of Egypt... and you may say in your heart, "My strength and the might of my hand made for me all this wealth." [Rather,] you shall remember Hashem your God, that it was He Who gave you strength to amass wealth.

Upon witnessing their stunning victory against the Greeks, there may have been the temptation for the Chashmonaim to ascribe it to superior tactics and human courage alone, failing to recognize the Divine Hand that had blessed all of the above with success, and without Whose assistance none of it could have happened. Therefore, in order to make it clear in no uncertain terms that everything they had experienced in battle was a miracle, Hashem provided an obvious miracle in the form of the oil lasting for eight days. Moreover, for purposes of "added illumination," this second miracle shared a defining characteristic with the first, as they both consisted of an entity achieving results far in excess of what its physical size would indicate it capable of: A small band of soldiers defeated a vastly greater army, and a jar of oil containing enough to burn only for one day lasted for eight!

13

It is interesting to note that of all the mitzvos that exist in order to publicize a miracle (pirsumei nisa), this element is most pronounced in the mitzvah of Chanukah lights. The lights need to be placed both in a location and at a time where others will see them, thereby publicizing the miracle. Indeed, according to certain authorities, if these conditions are not met, one does not fulfill the mitzvah at all. Perhaps we can understand the singular emphasis on pirsumei nisa on Chanukah when we remember that the miracle of the oil that we are commemorating was itself aimed at publicizing a miracle—the miracle of the battle! Therefore, in addition to the general value of publicizing a miracle, there is an integral element of publicity that exists as part of our commemorating the publicizing purpose of this particular miracle!

OIL PLUS BINAH EQUALS EIGHT DAYS

The stanza of Maoz Tzur that describes the events of Chanukah concludes by saying:

בני בינה ימי שמונה קבעו שיר ורגנים.

Men of understanding established eight days for song and jubilation.

We see that the Sages who instituted the festival of Chanukah are referred to as "men of understanding." What is the meaning of this appellation? What exactly did they "understand," and how is the establishment of Chanukah a product of that understanding?

7

וכך גם בענייננו, היתה הנהגת הקב"ה עם ישראל בזכות החשמונאים מידה כנגד מידה, שמאחר שהם התרוממו כל כך נגד טבעם למען כבוד שמים, והשליכו את חייהם מנגד כדי להציל את העבודת השם בעולם, זכו שגם הקב"ה כביכול השליך את כל החוקים השמימיים ועשה בזכותם נס גדול ותשועה גדולה לכל הכלל כולו!

8

הנהגת נס חנוכה - נשאה לדורות

וזאת עלינו לדעת, כי אע"פ שהנס הזה לא היה קיים במערכת של הבריאה אלא הוא התחדש בחנוכה, אבל אחרי שהוא התחדש הוא נהפך למציאות בבריאה! הכח הזה נשאר קיים לכל הדורות! וכפי שמבארים את דברי הגמרא (שבת כא, ב): "לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים", דהיינו שבאותה השנה שנעשה הנס עדיין לא קבעו חנוכה לדורות, אלא רק לשנה אחרת. ומדוע? מפני שבאותה השנה אמנם נכחו לדעת שהקב"ה עשה עמם נס גדול, אבל עדיין לא ידעו אם זה נשתרש במציאות של הזמן ונשאר לדורות או שהיתה כאן רק הצלה לשעתו, אבל לשנה אחרת כשראו ברוח קדשם שהאור הגדול של ימי החנוכה חוזר ומאיר כמו בשנה הראשונה, אז הבינו שהמסירות נפש של החשמונאים יצרה מציאות בבריאה והנס נקבע לדורות, שבכל דור ודור יש בימים אלו את הכח הזה של היחידים המועטים, שעל ידי מסירות נפשם יהיה להם את הכח לעמוד כנגד כל הזדים למיניהם, בלי שום מעצורים וגבולות טבעיים.

9

נס פך השמן - לימוד לדורות

ועל פי זה יתבאר בתוספת ביאור בדברי הברייתא שאמרה שקבעו את כל החנוכה על נס פך השמן, ולא מפני שהוא נס יותר גדול מניסי המלחמה, אלא מפני שנס זה הוא הפירוש והביאור של הנהגה המיוחדת שהתגלתה בניסי המלחמה. נס פך השמן מלמד אותנו שהכח של החשמונאים לנצח את היוונים היה הכח של הזוהר והטהרה, שבילבם, שביטלו לגמרי את כל החשבונות ומסרו את כל רצונם רק לה' ולתורתו, והכח הזה הוא כח שאין לו שום גבולות ויכול להציל את כל הכלל כולו.

10

ומכל זה נוכל ללמוד למעשה, את הכח העצום שניתן לאדם, שאם הוא מתמסר באמת לעבודת השי"ת, שום מכשול לא יוכל לעמנן בפניו, ואף כשנראה לעינים שזה לא יתכן ולא שייך שיצליח וכו', וכו', זה רק כל זמן שהוא מציודו לא עשה באמת את מה שביקלתו, אבל כאשר האדם יעשה מה שבכוחו, ויאמין שיש לו את הכוחות להצליח, שום דבר לא יעכב בעדו.

וא"כ גם בחנוכה, שבו התחדש ונקבע בבריאה הכח הזה של היחידים, להציל במסירות נפשם את כל הכלל כולו, סגולת הזמן חוזרת בכל שנה ושנה, וכל אחד ואחד יכול בימים אלו לחזק אצל עצמו את הכח הזה, את האמיצות לב הזו, להחליט בהחלטה גמורה שאני מוכן למסור נפש על הצלת כלל ישראל, על הצלת התורה והיהדות, ועי"ז נזכה בקרוב לתשועת עולמים.

The specific type of understanding denoted by the term *binah* is that of "מבין דבר מתוך דבר—Discerning one thing from another." In this regard, the word *בניה* relates to the concept of "בונה—building," with one idea serving as the foundation and base upon which another can be built. In our instance, the Sages pondered one miracle, i.e., the miracle of the oil, and discerned from it another miracle, i.e., the victory in battle. Indeed, according to the *Pri Chadash*,¹⁹ it is only the last seven days of Chanukah that commemorate the miracle of the oil, since, as pointed

out by the *Beis Yosef*, there was enough oil in the jar to last for one day.²⁰

According to this understanding, the first day of Chanukah celebrates the miracle of the war.

In light of this, we can appreciate that had the Sages who instituted Chanukah not possessed the faculty of *binah*, then Chanukah would not have been instituted as an eight-day festival, since the obvious miracle with the oil only lasted seven days. However, as "*b'nei binah—men of understanding*," they contemplated the miracle of the oil and discerned from it that the first day that marks the end of the battle was also a miracle. The result of this *binah*-recognition was an eight-day festival: "*B'nei binah yemei shemonah kavu shir u'renanim!*"

RE-KINDLING THE RELATIONSHIP

Taking this discussion one stage further, if recognizing Hashem as the source of hidden miracles is always important, in this particular instance it was absolutely vital.

When we consider the miracle of the oil, we will note something very interesting. While we might be inclined to think that a miracle consisting of oil lasting beyond its natural capacity was unprecedented in the history of the *Beis Hamikdash*, upon closer inspection we will see that in earlier times a miracle of this nature happened every day.

Although each lamp of the *menorah* was only filled with enough oil to burn through the night until morning, the middle lamp would miraculously continue to burn throughout the next day until the following evening when the time came to light the *Menorah* again. The *Gemara* explains that this miracle was "testimony to the world that the Divine Presence resides in Israel."²¹ However, the *Gemara* elsewhere states that with a decline of the generations, this miracle ceased.²² The reason for this is that the degree to which the Divine Presence resides in Israel depends on the extent to which the Jewish People themselves are

conscious of their connection with Hashem. This awareness was lost in later generations, and hence the miracle ceased.

Which brings us back to Chanukah.

As we have seen, at the center of the conflict between Israel and Greece was the demand that the Jewish People "write on the horn of an ox that they have no portion in the God of Israel" i.e., that they categorically renounce their connection with Hashem. Understanding that to comply with this demand would be to undermine the entire meaning behind our existence as a nation, the *Chashmonaim* went to war. Upon seeing victory on the battlefield, and having made their way to the *Beis Hamikdash*, Hashem responded by providing the miracle of the oil. This was not a "new" miracle; on the contrary, it was a throwback to earlier times when the connection between the Jewish People and Hashem was more visible. With this miracle, Hashem was expressing the very connection over which they went to war.²³

Putting the above two ideas together, we can appreciate how crucial it was for the *Chashmonaim* to be conscious of the fact that their military victory was also a miracle. Not only is our connection with Hashem cause over which to go to war, it is that very connection that enabled us to win the war in the form of Divine assistance blessing our military efforts! To go to war over the idea that we have a special connection with Hashem and then to fail to recognize that connection as enabling us to win the war itself would be an error of epic proportions. Forestalling such a misconception was an essential part of the miracle of the oil.

The full message of the oil was thus: The Divine Presence resides among Israel—wherever they are—not just in the Sanctuary, but also on the battlefield.

By the Candles' Light

"THESE CANDLES ARE holy and we are not permitted to use them, only to see them." The candles don't enjoin us to sit and learn by their light; they don't ask us to elevate ourselves by taking upon ourselves to pray more or do more chessed — "only to see them." They only beckon us to see them, to notice and believe that Hashem is with us, even as we go about our ordinary daily life. Let us share our lives with Him and realize that He is with us, hears us, and understands us even in the most trivial, inconsequential situations.

The Greeks ordered the Jews to inscribe on the horn of their oxen that they had no share in the G-d of Israel, *chali-lah*. This Greek war is still ongoing. A "Greek" voice inside us whispers: "You have no share in Hakadosh Baruch Hu. What you really care about are your own interests, your reputation, your greed — a successful party, a clean house. Hakadosh Baruch Hu is not your top priority!" But we have to be among the Jews who call out, "*Mi laShem eilai!* — Whoever is for Hashem, join me!" I am one of Hashem's people, even when I look the way I do. Hashem is with me even in this down-to-earth situation. I believe in it and I feel it!

This is a small flame within the darkness — the flame of *emunah* — and as we all know, a little bit of light dispels a lot of darkness. This flame will be "*mosif v'holech*" — steadily increasing, like the candles over the days of Chanukah. All at once, we will sense what is really important to us and discover that Hashem's closeness is truly our greatest desire. It's just that sometimes, amidst the darkness, we forget that.

We're often busy and preoccupied after the Chanukah candles are lit, but let us still stop for a moment of clarity and realize that even in this ordinary situation, Hashem is with us, we are close to Him, and He loves us and is waiting for us.

"Yours is greater than theirs" — the Chanukah candles are great because they are with us always. They teach us that always, in every situation, Hashem is with us. We have only to note His presence — "only to see them."

SHEDDING LIGHT ON HUMAN NATURE

In concluding our discussion, let us suggest a further crucial lesson in the miracle of the oil. As we know, Greece was keenly interested in the study of nature. Indeed, everything natural was celebrated, and the laws of nature were held to be immutable. Rav Yitzchak Hutner explains that an important corollary of this view is that man himself is ultimately part of the natural world, and as such, he too cannot overcome his nature. Essentially, this brings us back to the question as to whether man is an ox with a horn or without one. The view of the Chashmonaim, indeed, the basis of the Torah, is that man has the ability to rise above his nature, and indeed is required to do so.

It is fascinating to consider that the full impact of this idea is that the confrontation between Greece and Israel ultimately related not only to Israel, but also to Greece. Greece's demand of Israel was twofold:

1. Renounce your claim to a special connection with the Divine that makes the Jewish People distinct and accept your place among the rest of mankind.
2. Accept our definition of what the rest of mankind is—a beast without a horn, incapable of rising above his physical nature.

By the same token, Israel's refusal to accede to this demand was likewise twofold, stating:

1. The Jewish People do enjoy a special connection with Hashem.
2. Mankind in general—including Greece!—is much more than Greece portrays him to be, for every human being has the Divine faculty of free-will.

This brings us to one of the great ironies of our confrontation with Greece:

- Although officially Greece elevated man's status by giving unlimited weight to his intellect and its findings, they ultimately

ended up limiting him thereby to the results of those findings, which yield a drastically diminished vision of man.

- In contrast, Israel who attach themselves to and align their intellect with the Divinely transmitted wisdom of the Torah, receive thereby an infinitely more elevated vision of man's capacity and potency.

Thus, when the Chashmonaim were victorious in battle and made their way to the Beis Hamikdash in order to give full expression to their victory through the mitzvah of the Menorah, Hashem responded by providing the ultimate verification of their approach. Greece maintained that the nature of man, like the nature of the world, cannot be overcome. By allowing the oil to burn for a miraculously long time, Hashem indicated that not only is man unlike the rest of nature in that he can overcome his nature in order to do Hashem's will, ultimately, even nature itself is subservient to that will.

23

גם תנוכה הי' נחון בכוחות למעלה מהטבע, הי' גם צשמן שלקו הנרות צנס גלוי, להורות לכלל ישראל שיש להם סדר למעלה מהטבע, ואין הם משועזדים להטבע, והנס שמן הי' גלוי על כל הנחון שהי' צאופן נס, והכל כדי להוציא מדעת היונים שהכל הוא טבע, ואין דבר כזה בעולם החחון כהנהגה למעלה מהטבע.

עיונים וביאורים אוצרות המועדים

דהנה, אודות מנורת המקדש אמרו רז"ל, שהיא "עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל", בנס המיוחד שהי' ב"נר המערבי" שבה (דאף שהי' בו שמן כמדת שאר הנרות, הי' ממשיך ודולק כל המעת לעת);

והסיבה לכך שדוקא נס זה שבמנורה הוא "עדות" לכך "שהשכינה שורה בישראל" (הגם שהיו "עשרה ניסים" תמידיים בבית המקדש¹⁸) - כי מבין כל הברואים שבעולם, ה"אור" הוא הנברא הכי רוחני¹⁹ (שאינו נתפס (כל כך)²⁰ בגשם העולם).²¹ וכיון שכן, הרי הוא "כלי" מתאים יותר שישרה ויתגלה בו ה'אור' הרוחני דהשכינה²². לכן, דוקא הנס שהי' באור נרות המנורה, הוא המעייד ומגלה בעולם את אור "השכינה" ש"שורה בישראל"²³.

על פי זה, מבוארת גם המעלה דנס השמן, שהי' בנרות המנורה:

* כי כיון שנס זה שנעשה לישראל, הי' בשייכות לאור המנורה, שהוא "כלי" לאור האלקי שלמעלה מהבריאה, וכזה גופא - הי' זה נס אלקי גלוי, שלמעלה לגמרי מגדרי הטבע - הרי בזה נתגלה באופן הכי חזק "שהשכינה שורה בישראל" - שלישראל יש שייכות לאלקות כפי שהיא למעלה לגמרי מגדרי העולם.

ובזה הי' הנצחון כנגד מלחמת היוונים, והמענה המוחלט לטענתם - כי בזה נתברר שאכן ישראל הם שונים ומיוחדים מכל שוכני ארץ, בשייכותם לאלקות שלמעלה מן העולם. וכיון שכן, מוכן, שאף לימוד התורה וקיום המצוות שלהם, אינו צריך להיות רק בדברים המובנים ומתקבלים בגדרי השכל, אלא בקבלה מוחלטת של כל דברי התורה, מתוך אמונה והכרה שהיא תורת ה' שלמעלה לגמרי מגדרי העולם ושכל הנבראים.

22

צו

והלבוש

חנוכה

הלכה

בחגובח נימן הכח שצני ישראל יעצדו אה השי"מ צאופן שלמעלה מדרך הטבע, הקצ"ה אמר לאהע"ה, 'כה הי' זרען' (בראשית טו, ה), שצני ישראל יהי' הנהגתם צאופן שלמעלה מדרך הטבע, ואיחא צאמרי

אמת (וישנ מרס"ט) שכה הכונה על חנוכה, חנו כה, שצחוכה מונח הכח של צני ישראל להיות למעלה מדרך הטבע, שזה הוא כל ענין הנחון של יון. ולכן להוראה שנחשו אה היונים נעשה נס צשמן שדלק צאופן נסי, להורות כי צני"ה הם שייכים להנהגה זו, ולא שלט עליהם יון, כי רק צנחון של יון ועקירת דעותיו מתוך כלל ישראל הי' שייך שיהי' הנהגה נסימ עם כלל ישראל.

ברביב (ההליט ס, ו) 'נחת ליראך נס להחנוסק', היינו שכל ענין הנסים הם שעל ידי שיש הנהגה של נסים, או האדם מרומם עצמו להנהגה הזו, וזה תכלית ימי החנוכה, להחנוסק, שניתן הכח לחיות צאופן של למעלה מדרך הטבע, ולהתגבר על היונים שהם רוצים להוריד האדם לתוך הטבע, טבע אמר הרבי רבי הענין מאלכסנדר ז"ע הוא מלי' שהאדם נטבע בו, והכח של צני ישראל הוא לשבור הטבע, ולרומם הטבע.

חשך זו מלכות יון

אחד הכינויים שחז"ל כינו את יון הוא - 'חושך'. כך אומרים חז"ל (ולקוט ומעוני, פר' בראשית, רמז ד') על הפסוק שכתוב בתחילת התורה: 'בראשית ברא ולוקים את השמים ואת הארץ והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך על פני תהום' "חושך זו מלכות יון הרשעה שהחשיכה עיני ישראל בגזירותיהם שהיו

אומרים כתבו לכם על קרן השור אין לנו חלק באלוקי ישראל". והנה הכרזה זו - "אין לנו חלק באלוקי ישראל", מה נוגעת היא ל'חושך'? מדוע 'חושך' שיך ל'אין לנו חלק באלוקי ישראל'?

ונתבאר במקום אחר ש'חושך' זה בחינת 'עולם הזה'. על הפסוק "תשת חושך ויהי לילה", אומרים חז"ל (בבא מציעא פ"ג ב') "זה העולם הזה שדומה ללילה". והעולם הזה - החושך, מטבעו מאפשר לטעות. כמו שכותב רמח"ל במס"י (פרק ב') שחושך מאפשר טעויות, עמוד נראה כאדם ואדם נראה עמוד. כשיש אור - רואים ברור, אבל החושך גורם טעויות לאדם. העולם הזה מטבעו הוא עולם נעלם, נסתר.

היונים הכניסו את דעתם דרך הפרצה הזו. יהודי, בעבר, היה 'מאמין' בן מאמין. כל דבר שהיה קורה לו, מיד היה מייחס זאת לקב"ה. אדם היה חולת-התפלל לה'. לא הייתה לו פרנסה - התפלל לה'. כל דבר שקרה לו - התפלל לה'. רצה זיווג - התפלל לה', רצה סייעתא דשמיא בתורה - התפלל לקב"ה פתח לבי בתורתך".

היונים הסבירו את המאורעות ע"פ דרכי הטבע

באו היונים ואמרו: וכי אתם באמת חושבים שהכל תלוי בידי שמים? אנחנו היונים - מסבירים את כל המאורעות וכל מה שקורה בעולם הזה - בטוב טעם דעת - על פי דרכי הטבע ועל פי המדע ולא צריך לערב את הקב"ה בכל עניין ע"פ[ל]. דוגמת אדם חולה משום שנדבק מחיידקים או מוירוסים - לכל מאורע שנה סיבה טבעית, לכל דבר יש הסבר. אפשר לחיות את כל החיים באופן של אין לנו חלק באלוקי ישראל [ח"ו]. לכל דבר למצוא סיבה ומסובב, וכל דבר בעולם אפשר להסבירו. ולכן, אמרו היונים, אם אדם חולה, אינו צריך להתפלל לה', אלא נוטל תרופה פלוגית ויהיה בריא. מן אמר שהקב"ה מנהל את העוה"ז? וי אמר בכלל שיש בורא לעולם? הכל מתנהל בצורה מסודרת ע"י חוקים וקבועים. גילינו את סודו של העולם, ע"י שחקרנו, ואנחנו בחמתנו יודעים להסביר כל דבר. ולכן אומרים חז"ל שהיונים החשיכו את עיני ישראל ע"י וכמת העוה"ז.

25

או להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה רואות

אסור להשאיר דברי הבל אלו ללא תשובה ומענה. נאמר בגמרא במסכת יגיגה (י"ב ב'): "תניא רבי יוסי אומר, אוי להם לבריות שרואות ואינן יודעות מה רואות, עומדות ואינן יודעות על מה הן עומדות. הארץ על מה עומדת על עמודים, שנאמר המרגיז ארץ ממקומה ועמודיה יתפלצון. עמודים על המים,

שנאמר לרוקע הארץ על המים. מים על ההרים, שנאמר על הרים יעמדו מים. הרים ברוח, שנאמר כי הנה יוצר הרים ובורא רוח. רוח בסערה, שנאמר רוח סערה עושה דברו. סערה תלויה בזרועו של הקדוש ברוך הוא, שנאמר ומתחת זרועות עולם".

מבאר המהרש"א, שאין הכוונה בדברי רבי יוסי שמי שלא יודע חכמת הטבע חכמת הגיאוגרפיה - אוי לו. אלא כוונת רבי יוסי כך היא, "הארץ על מה היא עומדת"? פירוש, בשביל מה נברא העולם? "על העמודים". היינו, בשביל אותם עמודים המזוכרים בדברי התנא באבות "על שלושה דברים העולם עומד על התורה על העבודה ועל גמילות חסדים", אלו עמודי העולם. "העמודים על מה הם עומדים, על המים". מים זה תורה. כלומר, גם הגמילות חסדים וגם העבודה הכל בא מהתורה. "המים על מה הם עומדים", היינו, תורה על מה היא עומדת? "על ההרים". 'ההרים', היינו, האבות הקדושים. "אשא עיני אל ההרים" - "אל ההרים", "וההרים על הרוח", היינו כוח הבחירה של האדם.

את זה צריך כל אחד לדעת, ואם אין הבריות יודעות זאת, היינו, שיש להם מבט והסתכלות של גוי. מי שבודק את הדברים במימד של מדע, גיאוגרפיה, פסיקה, כימיה ושל גיאולוגיה - אוי לו. אדם צריך להבין את תכלית בריאת העולם, מה רוצים ממנו בעולם ובשביל מה בראו את העולם ואת האדם. ומי שלא יודע את זה - אבוי לו, הוא הפסיד את כל החיים, הוא חי חיים של גוי.

היונים היו, אכן, מומחים גדולים. הם היו דוקטורים ופרופסורים מומחים לתורת הפרוזדור. 'העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העוה"ב', העולם הבא זה העולם הפנימי, והפרוזדור זה העולם החיצוני. על העוה"ז ידעו את הכול, אבל בפנימיות של הדברים לא ידעו דבר וחצי דבר. לא ידעו מאומה על נשמות, ולא על בורא עולם. לא על התורה ולא על תכלית בריאת העולם. כל ילד קטן בחיידר יודע יותר מכל הפרופסורים היונים שבעולם.

היונים קנאו ביהודים

מה היה אכפת ליונים שיושבים בארץ ישראל יהודים ולומדים תורה, למה זה הפריע להם? זה מסכן אותם? אדרבה, תורה מתשת כוחו של אדם.

התשובה היא - קנאה! הם ידעו היטב שכל החכמה שלהם היא חכמה של 'תחת השמש', אבל בחכמה של 'למעלה מן השמש' אינם יודעים כלום. זו הסיבה שקינאו ביהודים לומדי תורת ישראל, כי ידעו שהפנימיות נמצאת אצלם. היהודים יודעים את מדעי האלוקות והנשמה, את תורת המידות והנפש, את שלימות ותכלית האדם, את תכלית הבריאה. ואילו היונים לא ידעו על כל זה כלום.

27

"ג' מפתחות לא נמסרו לשליח"

הגמרא (סנהדרין ק"ג א') אומרת: "שלוש מפתחות לא נמסרו לשליח של חיה ושל גשמים ושל תחיית המתים" (הגר"א מילנא ז"ל מצא לזה רמז בתורה: 'שתוחי חתם קודש לה'. 'פיתוחי' לשון 'מפתח', 'חתם' ראשי תיבות 'חיה', 'תחיה' ו'מטר'. 'חיה' זה יולדת, 'תחיה' זה תחיית המתים, 'מטר' - גשם, ואלו הפיתוחי חתם - 'קודש להשם', מסורים רק לקב"ה). ומקשים שהרי מצאנו שמפתחות אלו ניתנו לשליחים. מצינו שמפתח של גשמים ניתן לאליהו הנביא. אליהו הנביא אמר לאחאב (מלכים א, יז, א): 'חי ה' אלוקי ישראל אשר עמדת לפניו אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי'. מפתח של יולדת, מצינו שנמסר לאלישע הנביא שאמר לשונמית (מלכים ב, טו, ט): "ויאמר למועד הזה כעת חיה אתי את חובקת בן". גם תחיית המתים עשה אלישע לבן השונמית.

בלב אליהו' לרבי אליהו לופיאן זצ"ל כותב לבאר מאמר חז"ל זה באופן נפלא. ודבר זה הינו יסוד היסודות ועמוד החכמות של חנוכה. מפתחות אלו הם מה שאנחנו קוראים 'חוקי הטבע', פירושם של המפתחות שנמסרו לשלוחים שכשהקב"ה ברא את העולם, בראו עולם מסודר שאפשר יהיה לחיות בו ולתכנן דברים למחר, למחרתיים ולעתיד הקרוב והרחוק. וזה יתכן רק כשיש לעולם חוקים מסודרים וקבועים, כי אם העולם לא יהיה בנוי על סדר ועל קביעות ומחזוריות, לא יהיה אפשרי לתכנן בו דבר. כיצד נדע שמחר יהיה יום ויזרח אור?

בפרשת נח (בראשית ח, כב) אומר הקב"ה לנח: "עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו". וידוע שאמר הח"ח ז"ל שמה שאדם מכין בגדים למחר, נובע מהכתוב בתורה "יום ולילה לא ישבותו", אבל בלא זה, איך אפשר להכין בגדים למחר?

הקב"ה מנהל את העולם באמצעות חוקים מסודרים, שאנשים קוראים להם 'חוקי טבע'. לא שאותם חוקים עצמאיים ח"ו, אלא הקב"ה מהווה אותם בצורת קבועה. כל החוקים שהעולם, כביכול, מתנהל על פיהם; חוק המשיכה, חוק הכבידה, חוק המשכיות, חוק המוטלת, כל חוקי היסוד של הבריאה שהעולם מתנהל על פיהם - נמסרו לשליח. כלומר, נמסרו להתנהל כך באופן קבוע.

"לא נמסרו לשליח" - לא נמסרו לחוקיות הטבע

לעומת זאת שלושה מפתחות - שלושה חוקי טבע - לא נמסרו לשליח: גשמים - למרות חוקי הטבע, בגשם אין חוקיות. בשנה אחת יש גשם ולשנה אחרת אין גשם. כל שנה קיימת אי וודאות - האם יהיה גשם או לא יהיה גשם. המים חשובים ביותר לאדם, ודווקא ירידת הגשם לא מסודרת ולא קבועה.

לעומת זאת שלושה מפתחות - שלושה חוקי טבע - לא נמסרו לשליח: גשמים - למרות חוקי הטבע, בגשם אין חוקיות. בשנה אחת יש גשם ולשנה אחרת אין גשם. כל שנה קיימת אי וודאות - האם יהיה גשם או לא יהיה גשם. המים חשובים ביותר לאדם, ודווקא ירידת הגשם לא מסודרת ולא קבועה.

כך גם מפתח של 'ולדת'; אין חוקיות קבועה ומסודרת בעניין הילדים. אף שהעניין הקרוב ביותר לאדם זהו בנים. ישנם שאין להם ילדים כלל רח"ל, ולאחרים יש ילדים רבים. יש כאלו שיש להם מספר מועט של ילדים ויש כאלו שיש להם בן יחיד. ליונים, למשל, כל שנה, באופן קבוע, נולדים זכר ונקבה, אבל אצל האדם אין זה כך. זוהי הכוונה שמפתח יולדת לא נמסר לשליח, שאין בו חוקים.

והדבר הוא פלא: דברים שרוחקים מהאדם, כמו הכוכבים והגלקסיות - מסודרים וקבועים. ואילו הדברים הקרובים והחשובים לו ביותר, כמו מים, ילדים, חיים ומות - לא מסודרים. מה זאת עשה ה' לנו?

* אומר ה'לב אליהו, הקב"ה סידר את העולם באופן כזה כדי שזמה נלמד על כל הבריאה, כמו שבמפתחות אלו מוכח שהקב"ה מחזיק בהם, כך את כל הבריאה, הקב"ה מנהל ומנהיג. וכדי להזכיר שהכול בידי ה', דווקא את הדברים החשובים ביותר עשה הקב"ה ללא סדר, שיחוש האדם תלוי בידיו של הקב"ה. ומהקרובים למדים על הרחוקים, שהכול - יד ה', אלא שיש דברים שהקב"ה רצה שיתנהלו כך, ויש דברים שהקב"ה רצה שיתנהלו אחרת. אבל ח"ו לחשוב שיש חוקי טבע עצמאיים שמתנהלים מאליהם ח"ו.

29

את היוונים לא מנצחים במלחמה, אלא בהבנת דרכי העולם

שני סוגי נסים היו בזמן היוונים; האחד - נסי המלחמה, שהיו נסים עצומים וגלויים, וכדברי הסבא מקלם "ממש כנסי יציאת מצרים". עד כדי שההכרה בנס זה צריכה להביא ל'מלכותך ברצון קיבלו עליהם'. אבל את היוונים לא מנצחים רק במלחמה. העם היווני, עיקר כוחו אינו במלחמה. היוונים היו אומה של חכמה. גם אם נוצחו במלחמה, עדיין לא יכירו בכך. הם יטענו ויסבירו שהצבא היהודי היה קטן, מתוחכם וחכם. ואילו הם, היוונים, היו צבא גדול מסורבל, ועוד הסברים טבעיים.

את היוונים מנצחים בנקודות החזקות בהן, הם, טובים כביכול. במדע ובחכמת הטבע - צריך לנצח אותם. לכן הקב"ה עשה נס נוסף בחנוכה, נס פך השמן.

האחרונים שואלים לשם מה היה צריך בכלל את נס מציאת פך השמן, והרי טומאה הותרה בציבור. אם כל הציבור טמאים אפשר להקריב קרבן פסח, ובודאי שאפשר להדליק את נרות המנורה גם בשמן טמא. וכי הקב"ה עושה נסים גלויים שאפשר להסתדר בלעדיהם?

30

הנסים הגלויים בשביל שנאמין בנסים הנסתרים

על זה אומרים כל יום בתפילה "על נסין שבכל יום עמנו". הרמב"ן כותב שכדי שאדם יאמין בנסים נסתרים צריך לראות נסים גלויים. לאחר שיודע את מציאות הבורא ושהכול בידו, מאמין גם בנסים נסתרים.

כל העולם מתנהל בנסים נסתרים, אבל כדי להכיר בכך צריך שיהיה נס גלוי. בדורות הקודמים כשהעולם היה מתוקן, הנהגתו של הקב"ה הייתה ע"י נסים גלויים; עשרה נסים היו במקדש, נר מערבי היה דולק בבית המקדש, כביכול כל יום היה נס חנוכה בבית המקדש, לשם מה היו צריכים את נס מציאת השמן?

נס חנוכה נעשה "בימים ההם" בשביל "הזמן הזה"

* התשובה היא: "שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה". אומר הסבא מקלם, הקב"ה עשה את הנסים 'בימים ההם' בשביל 'הזמן הזה'. בזמן הזה - החושך מכסה ארץ, והקב"ה מנהל את העולם ע"י נסים נסתרים, אין הנהגה של נסים גלויים. אך, כאמור, כדי להאמין בנסים הנסתרים, צריכים נס גלוי. ונרות חנוכה - הם ביטוי לנס הגלוי, שמביא אותנו להאמין בכל הנסים הנסתרים שבהם ה' מנהל את העולם. זהו הכוח של נר חנוכה.

נס חנוכה כמעמד הר סיני, בו הגיעו להכרה ש'אין עוד מלבדו'

כשהרמב"ם ראה נרות חנוכה, הוא ראה בהם את 'מעמד הר סיני', שעניינו הוא - "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו". כל מה שיש בעולם זה רק דבר ה', רצון ה' ומאמר ה'. מעמד-הר-סיני מהותו "לעולם ה' דברך ניצב בשמים". במקום אחר הזכרנו שעשרת הדברות שנאמרו במעמד הר

ג. שיחת אליהו, חלק ב'; מאמרי חג השבועות, עמי ריח.

סיני אלו עשרת המאמרות בהם העולם נברא. אלא שעשרת המאמרות הם לבריאת העולם, ואילו עשרת הדברות לקיום העולם. במעמד הר סיני, הפכו כלל ישראל לנביאים, חזרו לתחילת הבריאה, שם ראו את ה"בראשית ברא אלוקים" ואת העשרה מאמרות שהעולם נברא בהם. "אתה הראת לדעת" - 'הראת' זה החוש, 'לדעת' זו ידיעה, הדעת והחוש חברו להם יחדיו. ראייה בחוש שאין עוד מלבדו, וכל מה שקורה בעולם אלו נסים.

עצם זה ששמן דולק זה נס. כפי שמובא בגמרא במסכת שבת (תענית כ"ה ב') המעשה בבתו של רבי חנינא בן דוסא שהתחלף לה שמן בחומץ. ראה אותה אביה שהיא עצובה, ושאל אותה לסיבת עצבותה. אמרה לו: כלי של שמן התחלף לי בחומץ ומיד עתיד לכבות ויהיה חושך. אמר לה, בתי מה אכפת לך? מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק.

* אם נשאל יווגי מדוע השמן דולק? יאמר לך כתשובה, את הנוסחה הכימית. אבל יהודי יאמר, שהשמן דולק כי הקב"ה אמר לשמן וידלק. זהו נס נסתרי. והבנה זו היא הניצחון על היוונים - הנר ניצח את היוונים. במלחמות מנצחים את הרומאים ושאר האומות אבל לא את היוונים. את היוונים מנצחים עם ההבנה שמי שאמר לשמן וידלק.

32

נר חנוכה מנצח את חוקי הטבע

מסתבר שכשהיוונים ראו שהנר דולק יום ועוד יום - שמונה ימים, הביאו פרופסורים ומומחים כדי לתהות על קנקנו של שמן זה; איך יתכן שדולק כל כך הרבה ימים? זה שובר את כל חוקי הפיסיקה, הכימיה, המתמטיקה ובכלל את כל המדע. יוצא אפוא שנו קטן זה ניצח את היוונים ואת השכלתם. לפי חישובי מדע המתמטיקה והכימיה, כמות כזו של שמן, מספיקה לנר לדלוק יום אחד. והנה דולק הוא יום ועוד יום - שמונה ימים.

* כוחו של נר חנוכה, הוא כוח האמונה. ולמרות שהיוונים עצמם כבר לא קיימים, אבל כמעט כל הכפירה שיש בעולם היום, זה מחמת הקליפה היונית שלא הסתלקה לצערנו. "וחושך על פני תהום", קליפה זו משמשת יחד עם הגלות האחרונה, גלות רומי. הכפירה של היום - הכפירה של רומי בנויה על סמך המדע היווני. ומה שסותר את טענותיהם, זהו נר חנוכה.

זוהו התירוץ העיקרי על קושיית הבית יוסף, מדוע תקנו הדלקה שמונה ימים. כי באמת אין הבדל בין היום הראשון ליום השמיני. הקב"ה אומר ביום הראשון לשמן וידלק ואומר ביום השמיני לשמן וידלק. ולכן כל השמונה ימים זה נס.

33

נר חנוכה, מקור אמונה

אמנם אין אנו בדרגה, לא של הרמב"ם ולא של הסבא מקלם, אבל כל אחד לפי מדרגתו, צריך להתחזק מנר חנוכה. לא די בהדלקת נרות, ואין ההדלקה סוף המעשה, אלא התחלת המעשה, ההדלקה היא סימן שמסרו לנו; נזכור ונראה את הנר, נתבונן בו היטב, נחוש ונדע, שה' ברחמיו עלינו, עשה לנו נסים גדולים במלחמות והציל אותנו. וכתוצאה מכך, נקבל את מלכות ה' בשמחה וברצון.

נרות חנוכה הם גם מקור לחיזוק באמונה. כולם רואים שכל היהודים מניחים נר בחלון בכה"ס כסלו, וכל זה משום שהקב"ה עשה נס בשמן שידלק שמונה ימים. הקב"ה עשה הנס בשביל 'הזמן הזה', וזוהי ההוכחה ש'לא עזב ה' את הארץ', ה' מנהל את העולם בנסים בכל עת וזמן. כל מה שקורה - זהו נס, ואין מציאות אחרת מאשר רצון ה'.

דרש דוד

34

בקשתיהו ולא מוצאתיהו

ונראה לבאר, שבנס החנוכה ניתנה לישראל הארת פנים מיוחדת לקראת הגלות הארוכה שהתחילה באותו הזמן, ועל ידי למדו ישראל את ההתבוננות הנכונה על הסתר הפנים שההל לשרור בעולם באותה העת, וכפי שיתבאר.

בזמן בית המקדש השני, התחילה תקופת הסתר הפנים הארוכה הנמשכת עד ימינו. הנבואה נגזרה מישראל, ואף השראת השכינה בבית המקדש היתה בהסתר, עד

שרבים מן הניסים שהיו קבועים בבית המקדש פסקו, כמבואר בגמרא (יומא כ"א ע"ב). לפיכך, ניתן היה לטעות ולחשוב כי שכינת הקב"ה הסתלקה מישראל, חלילה, ואין הוא נמצא עימם, וכפי שנאמר בשיר השירים (ח, ו): "בקשתיהו ולא מצאתיהו, קראתיו ולא ענני, ופירש הגר"א שמדובר בתקופת בית שני שבו נסתתרה השראת השכינה.

מציץ מן החרכים

אולם, החשמונאים ידעו כי הסתר הפנים אינו מלמד על כך שהקב"ה אינו נמצא עימם, חלילה, אלא נמצא הוא עימם כאשר בתחילה, ושוכן בינותם, אלא שמסתיר הוא מהם את שכינתו, וכמו שכתב המבי"ט (בית אלקים, שער התשובה פ"ב): "שהולכת אתנו בגלות בעונותינו ואינה נראית, אלא היא נסתרת בינינו, וכאמרו (דברים לא, יח): יאנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא' וגו', כי לא יקרא הענין נסתר כי אם בהיותו במציאות במקום ידוע אלא שאינו נראה ונגלה, וכן הוא הסתרת השכינה שהיא אתנו אלא שהיא מסותרת בעונותינו".

על השגחתו זו של הקב"ה, בזמן הסתר הפנים, נאמר (שיר השירים ב, ט): "הנה זה עומד אחר כתלנו, משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים", וכפי שאמרו בזה"ק (פ' ויקרא דף ק"ד ע"ב, בתרוגם ללה"ק): "ישראל, אף על פי שיצאו מהיכל המלך... בשעה שעולה רצון מהמלך הקדוש על השכינה ועל ישראל,

בימי מתתיהו - דוקא בזמן ההסתר

בנס החנוכה התגלה, כי לא זו בלבד שהקב"ה הושיע את עם ישראל מיד אויביהם, אלא אף מחיצת ההסתר הסתלקה מהם למשך שמונה ימים, וכבוד ה' נגלה עליהם על ידי נס פך השמן. גילוי נפלא זה של הארת הפנים אף בזמן שאין הניסים מצויים בישראל, לא היה גילוי ולימוד לשעתו בלבד, אלא ללמד על הכלל כולו בא, להודיע כי בכל תקופת הסתר הפנים שתבוא, יהיה הקב"ה עם ישראל וישגיח עליהם.

לפיכך כפלו חז"ל בעל הניסים: "שעשית לאבותינו בימים ההם... בימי מתתיהו וכו'", ללמדנו כי יחודו של הנס היה בכך שנס גלוי זה היה בזמן הסתר פנים. ולמרות זאת נגלתה לעם ישראל הארת פנים לשעתה, להורות וללמד על כל תקופת החושך והימים הקשים שיבואו על ישראל, שתמיד יהיה הקב"ה עמם - בימים ההם בזמן הזה".

כשמתבוננים רואים שבאמת לא היה זה מהפכה בלתי צפויה ואין בזה משום חידוש, שהרי זוהי ההנהגה שהובטחה לכלל ישראל מאז ומעולם, וכפי שהובטחנו בפרשת בחקותי (ויקרא כו), שאם תהיו עמלים בתורה, אז - "ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב, ורדפו מכם חמשה מאה וגו'". וח"ו "אם לא תשמעו לי" - להיות עמלים בתורה, אז אדרבה - "ונגפתם לפני אויביכם, ורדו בכם שונאיכם..."

לעומת זאת, בנס פך השמן התגלתה הנהגה מיוחדת, וזאת, כי לא די בכך שלמרות כל המאמצים של היוונים לטמא את כל השמן מ"מ הצליחו החשמונאים למצוא פך אחד טהור, וגם לא בכך שנעשה שידוד מערכות הטבע שהשמן שהיה בו רק ליום אחד דלק שמונה ימים. לא על זה בלבד קבעו את ההילול של חנוכה.

אלא מפני כי כבר למדנו בדברי רבינו יונה בשערי תשובה (שער א את מב), שכאשר אדם חוטא חוזר בתשובה יתכן שגם אם יקבל הקב"ה את תשובתו ומוחל לו עוונו, עדיין אין לה' חפץ בו ומנחה לא ירצה מידו. ואילו כאן בנס חנוכה, ע"י הנס של פך השמן הקב"ה הראה לנו שהוא חפץ בעבודתנו, בנס הזה ראינו בבירור שהקב"ה עשה נס מיוחד כדי שנוכל להדליק את הנרות בקדושה ובטהרה, עם כל ההידורים והחומרות, בלי שום פשרות של 'בדיעבד'!

על גילויי החיבה והאהבה המיוחדים הללו קבעו לנו את ימי ההלל וההודאה, כי זה באמת שמחה גדולה יותר מניסי המלחמה, כי כאמור ניסי המלחמה הם הנהגה קבועה שמובטחת לכלל ישראל, ואילו נס זה הוא חידוש מיוחד.

על זה אנו מודים ומהללים, על הרוממות וקירבת ה' שזכינו כאן, שאחרי כל הנפילה הנוראית של ההתיוונות בכלל ישראל עצמם, אחרי כל הריחוק הנורא, אחרי כל הטומאה שהצליחו היוונים לחולל בתוך המחנה פנימה, הצליחו החשמונאים להפוך הכל ולהחזיר את המצב

עיונים וביאורים אוצרות המועדים

ויש להוסיף, שהחביבות שהראה לנו הקב"ה בנס השמן היא אף יתירה מזו:

דהנה, בנוגע לנס השמן ידוע מה שהקשו באחרונים¹ - דהלא על פי הלכה היו יכולים להדליק המנורה גם בשמן טמא, שהרי טומאה דחוי' (או הותרה) בציבור², ולמה הוצרכו לנס דפך השמן הטהור? וביארו - שנס זה ה' רק בכדי להראות חיבתם של ישראל. כלומר: אף שמצד הדין היו יכולים לקיים את המצוה גם בשמן טמא, מכל מקום, בכדי להראות חיבתם של ישראל, עשה הקב"ה נס מיוחד - כדי שיוכלו לקיים את המצוה בהידור ובטהרה.

ונמצא, שנס השמן דחנוכה מוכיח את חביבותם של ישראל פי כמה - דלא רק שלהצלת גופם לא ה' מוכרח נס זה, אלא אף לצורך 'הצלה' רוחנית - שיוכלו לקיים המצוה - גם כן לא ה' זה מוכרח (כיון שהיו יכולים לקיימה גם בשמן טמא, כנ"ל). וכל מטרת הנס היתה רק כדי לזכות את ישראל לקיים המצוה בהידור ובטהרה³.

[ובזה נרויח ביאור לתמיהה נוספת בענין ההידור דחנוכה:

דהנה, בכל שאר המצוות, מקיימים רוב בני ישראל את המצוה בלבד, ללא ההידור, ורק מיעוטם מקיימים גם את ההידור (ואף הם - מלבד יחידי סגולה - אינם מקיימים את פ' ההידורים), ואילו במצות נר חנוכה - נהגו כ' ישראל כה' מהדרין מן המהדרין⁴! ?

אך על פי האמור, מבואר הטעם לכך: כי כיון שכל ענין הנס ה' להראות חיבתם של ישראל, שיוכלו לקיים את המצוה בהידור, לכן גם המצוה שנקבעה כתוצאה מנס זה, נהגו כל ישראל לקיימה בהידור.]

The answer is that it depends on the miracle. There are certain miracles that Hashem performed for us in which the spiritual energy was limited to the episode of delivering the Jewish People at that time. Such a miracle is celebrated as part of our history, but it does not become a yearly festival. The criteria for establishing a festival is if the spiritual light that entered the world at that time impacted that day or days in the year to the extent that it continues to illuminate them every year.

Purim and Chanukah belong to the latter category. The spiritual light that originally entered the world to deliver us at that time returns every year, along with all the original opportunities and possibilities; thus we say that the miracles and salvations that were wrought "in those days" continue to return "at this time" every year!³

42

ועתה כתנוכה יורד השפעה גדולה של אור הגנוז, שמאיר מסוף העולם ועד ספו, שיוכל כל יהודי לראות בכל הדברים חלק

הטוב שבהם, ולהרגיש הבחינה של גולל אור מפני חושך וחושך מפני אור, ולידע שכל הבחינות של למטה מעשרה, של שנת תשנ"ח ועד תשנ"ט, הכל הוא אור הגנוז, למען יזמרך כבוד ולא ידום, וזהו מה שאומרים במשך כל השנה בפסוקי דזמרה מזמור שיר חנוכה הבית, למנצח בנגינות מזמור שיר, שהם המזמורים של המנורה, וזהו ההכנה לפסוקי דזמרה, כי מקודם צריך לקבל הארה של המנורה, לידע שהכל הוא לטובה, ואז אפשר לומר לפניו ולהלל ולהודות לו.

ואנו מבקשים מהשי"ת כי בזכות שנמלא כראוי את הערב יו"ט, ואת היו"ט עצמו, בהתלהבות ולבת אש, שתהא שלהבת עולה מאליה, וע"י שנחליט מה דהוה הוה, ומכאן והלאה נשתדל להיות טוב, ע"כ נזכה לגלות האור של ל"ו הצדיקים נסתרים, ל"ו נרות, שיש בנו, בכל שנה יש כחות חדשות, ולכל יהודי יש התפקיד והשליחות שלו, וע"י קדושת החנוכה נזכה לשאוב לעצמינו, השפעות טובות, בלי שיעור ובלי גבול, בלי שום הגבלה, ברוחניות ובגשמיות, ונזכה בקרוב לערכתי נר למשיחי ולגאולה השלימה אמן.

Chanukah is a time when we strengthen our trust in Hashem. We come to appreciate that there is nothing that can prevent Him from saving us from any difficult situation we may be facing. By studying the incredible miracles Hashem did for the Chashmona'im, we recognize that these miracles are a reward for the great *bitachon* that the Chashmona'im placed in Him. This strengthens our own resolve to put our trust in Hashem during challenging times.

ר' גרשון

ומן ר' הגרא"א דסלר זצ"ל (מכתב מאלוהו חלק ד' עמ' 338) ביאר בזה, כי תכלית גם זה היה להראות חביבותם לפני המקום, אחר שעמדו בנסיון ומסרו נפשם על העבודה, היתה כנגד זה התעוררות מן השמים להראות להם חיבתם לפני המקום, ונעשה להם גם מיוחד מפני שהם מחבבים את התורה והמצוות, שיוכלו לקיים הדלקת המנורה בהלכתה בבית המקדש, והיה זה גם שלא כדרך הטבע שאין בו צורך פיקוח נפש, והוא לגדול חביבותו אחר שתיקנו את המא ההתרשלות בעבודה, וכבר כתב לכאר כן בספר פני יהושע לשבת (כא, ב) יעו"ש שהקשה למה הוצרכו לנס כדי להדליק משמן טהור והרי טומאה הותרה בציבור, ותיירץ דבא להראות חביבותם של ישראל עי"ש.

אמנם נראה עוד לכאר בזה, שהרי באמת מצינו עוד מקום שנעשו בו נסים שלא לצורך פיקוח נפש, והוא מה ששנינו (בפ"ה ראבות מ"ה) עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש, לא הפילה אשה מריח בשר הקודש, ולא הסריח בשר הקודש מעולם, ולא נראה זבוב בבית המטבחים וכו', וכל אלו הנסים הנזכרים שם אינם לצורך הצלת נפשות כלל, ואף על פי כן נעשו נסים אלו בבית המקדש שלא כדרך הטבע, וצ"ב באמת מהו הענין בנסים אלו.

והנראה בביאור הענין, כי הנה יש דבר משותף בין הנסים הנ"ל לנס פך השמן בתנוכה, והוא שכל נסים הללו אירעו בבית המקדש, והמעם לזה נראה, כי בית המקדש היה מרכז השראת השכינה לכלל ישראל, וממנו השפעת האמונה לכל תפוצות ישראל, ובמקום קדוש זה מן הראוי להרבות במעשי נסים, אפי' שלא לצורך הצלת נפשות, כי על ידי הנסים תתרבה האמונה ותתפשט בכלל ישראל, ולכן מצינו שם נסים מיוחדים כעשרה נסים שמנה התנא באבות, וכנס פך השמן בתנוכה, ותכלית נסים אלו היה להרבות האמונה בכלל ישראל, וזהו על ידי חיזוקה במקום המקדש, שהוא מרכז השראת השכינה בישראל. אבל במקומות אחרים לא מצאנו שנעשו נסים שלא לצורך הצלה. [א"ה. ברוח חיים באבות שם כתב וז"ל כי כל הנסים היו להראות לישראל התנהגות השי"ת עם האדם בעשותו רצונו שהוא מתנהג עמו למעלה מהטבע כמו שהיה בביהמ"ק, ע"כ].

ר' גרשון

בו

בחנוכה צריך להתחזק באמונה ובטחון, ולידע שכל הקשיים הם לבונה.

היסוד החמישי הוא שבימים אלו יורד שפע גדול של אמונה ובטחון, היונים

החשיכו עיניהם של ישראל, ואיתא שהיונים היו עזי פנים, וההיפוך מזה הוא עזות של קדושה, ובימים אלו אשר אור הגנוז יורד לעולם, חובה לזכור דליכא נהורא אלא דנפיק מגו חשוכא, חשוכא היינו כל אחד עם החשכות שלו, הקושיים והחולשות שלו, רוחניות וגשמיות, גדולות וקטנות, תקופה ארוכה או תקופה קצרה, כל אחד עם החבילה שלו, וכמו שאנו רואים שמהחושך הגדול של היונים, יצאו האורות הגדולות של חנוכה, וכמו"כ גם מכל החולשות וקושיים של יהודי, יוצאים אורות גדולות, מזוהה בימין, ה' אחד, כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד, היינו לידע שכל הקושיים הם מה' אחד, לטובתנו הנצחית.

